

26. MASADA DE BAVA -O DIAMANT D'ESCOTO-

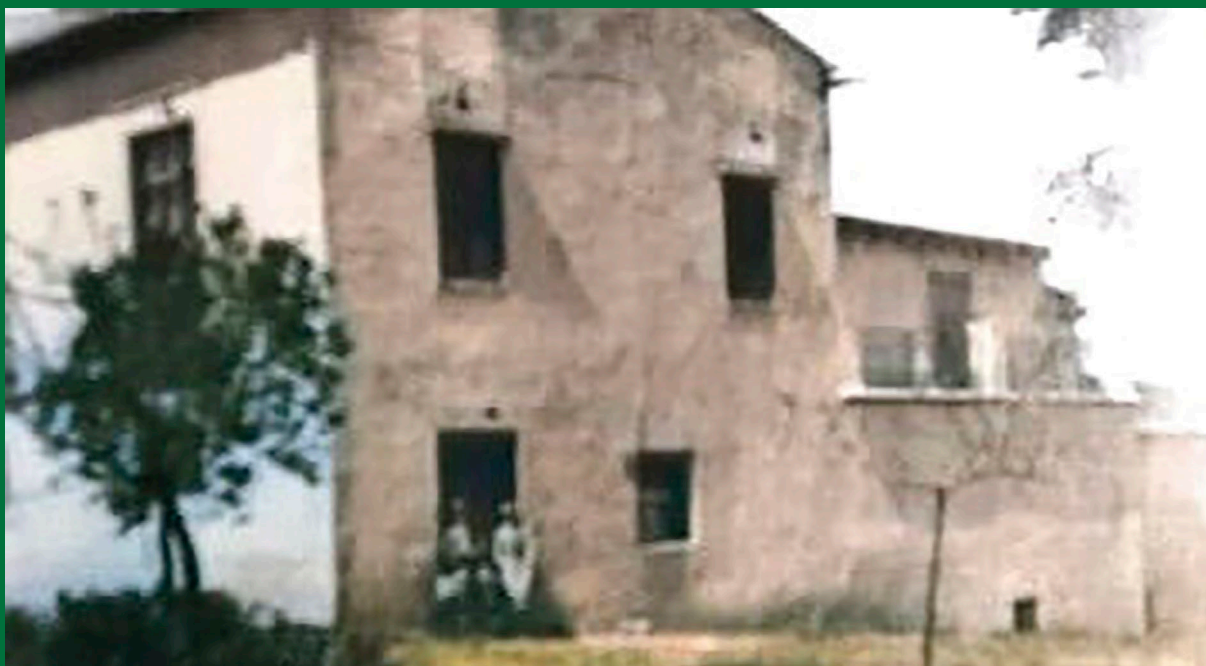

Fig. 1: *La desapareguda Masia del Diamant d'Escoto. A la porta, el comte, Sr. Luis Iváñez de Lara Escoto, amb la seua dona, Sra. Concepción Gomis Carbonell.*

Nota: Reproduït de *Masia Diamant d'Escoto*, de A. Gadea [Fotografia], s.d.-a, Cedit per D. V. Iváñez de Lara y Trénor. Publicat amb permís de l'autor.

COORDENADES: *latitud 39.55156, longitud -0.58284*

Se situava al sud-oest de l'Eliana, al terme de Riba-roja. Comprenia una propietat entre Vilamarxant i Riba-roja, parella a l'altre costat del riu Túria a la partida de Gallipont.

DESAPAREGUDA

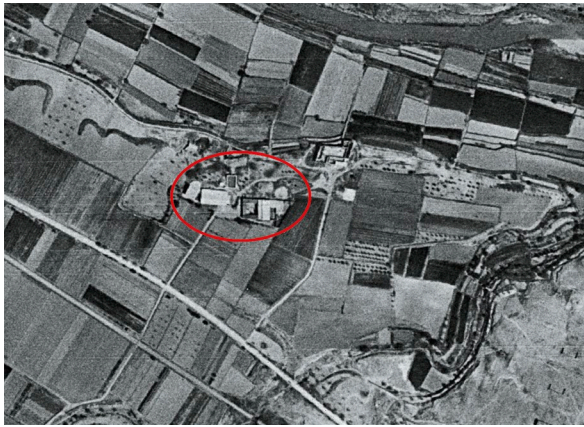

Fig. 2: Vista aèria de 1956.

Nota: Adaptat d' Ortofoto de 1956-1957 de la Comunitat Valenciana, 2016x, CC BY 4.0 © Institut Cartogràfic Valencià, Generalitat.

Fig. 3: Part central de les propietats de la Masia del Diamante.

Nota: Reproduït de (1793) La Masia del Diamante de Escoto, [Fotografia], per J. V. Calatayud sobre plànol original cedit per la Sra. C. Pérez, 2009a, Crist 2009, Clavarios del Santísimo Cristo de los Afligidos, Cronista Virtual, ©Ajuntament de Riba-roja de Túria. Publicat amb permís de l'autor.

Fig.4 Llegendada: «Plano de la Masía llamada El Diamante de D. Roque Escoto, sita en los términos de Riba-roja y Villamarchante», dibuixat per Vicente Casanova en 1810. Còpia de Manuel Ricard feta en 1844.

Nota: Reproduït de (1793) La Masia del Diamante de Escoto [Fotografia], per J. V. Calatayud sobre plànol original cedit per la Sra. C. Pérez, editat per J.B. Navarro, 2009b, Crist 2009, Clavarios del Santísim Crist dels Afligits, Cronista Virtual, Ajuntament de Riba-roja de Túria. Publicat amb permís de l'autor.

Fig. 5: Mapa de Tomás López de 1788.

Nota: Adaptat de Mapa Geográfico del Reyno de Valencia, dividido en sus trece gobernaciones ó partidos, (p. 78) [Secció Mapa] [Ribarroja, Bava], de L. López, 1788c, Obra derivada de CartoAntigua 2021 CC-BY.4.0 ign.es

La masia estava formada per una casa gran amb totes les seues pertinences agrícoles, un corral per al ramat, l'era enrajolada i cent setanta-una fanecades de terra d'horta, així com terra per a la vinya, garroferes i oliveres, valorada tota ella en cent noranta-cinc mil pesetes. Confrontava pel nord amb el riu Túria, per l'est amb les terres dels senyors Ramón Cerezo, Antonio Gimeno i Eusebio Benedicto i amb el barranc de Les Monges; per l'oest amb l'assegador de bestiar que separava els termes de Riba-roja i Vilamarxant i amb les terres dels senyors José Durá i Francisco Lluch Folgado; pel sud amb la senda de ferradura que anava per l'assegador de bestiar i la terra dels senyors Ramón Giménez i Isidro Cervera (Gadea, s.d.-b).

Fig. 6: Tren en el baixador de la masia.

Nota: Reproduït d'apeadero con la locomotora que solo utilizaba el conde D. Luis Iváñez de Lara y Escoto y su familia [Fotografia], per A. Gadea, s.d.-c, Publicat amb permís de l'autor.

La propietat estava creuada per la via fèrria de València a Lliria, havent-hi un baixador en la mateixa Masia d'Escoto. Tenia un oratori dedicat a la Immaculada Concepció (Sanchis y Sivera, 1922c) i col·laborava amb el servei especial meteorològic de la Federació Agrària de Llevant (El Pueblo, 1915).

Respecte a aquest oratori:

Don Vicente Iváñez de Lara y Trénor y su familia le tenían una gran devoción y pasión y le llamaban la Virgen del diamante. ... debido al altar donde se encontraba posada la virgen ya que brillaba como un diamante, de ahí que le pusieran ese nombre a la Masía (Gadea, 2020, párr. 3).

En la recopilació de dades que Tomás López Vargas va realitzar en 1788 per a l'elaboració del plànol del Regne de València, aquesta masada apareix breument citada en la descripció que el capellà de Gestalgar realitzà de tot el recorregut paral·lel al riu Túria fins a València. Reproduïm el text que sembla molt interessant per l'enumeració que realitza de les masies existents en aquest any en la zona:

Muy Sr. mío y mi dueño Dn Tomás López, he recibido por este pasado la de Vmd. con la mapica dentro y aora respondienddo a lo que me pide, digo: Como de Gestalgar a Valencia se cuentan ocho leguas, que es el camino, más derecho y recto y siempre abajo por la orilla del «Turia» o «Guada[la]viar», rio comúnmente llamado el rio «Blanco»; de aquí a Pedralva ay dos leguas, de éste a Villamarchante, otras dos leguas, de éste a Manises, tres leguas y de éste a Valencia una legua.

Fig. 7: Progressiu deteriorament del baixador del tren en la masia d'Escoto, 2007. Actualment, el deteriorament és més accentuat.

Nota: Reproduït de *baixador del tren en la masia d'Escoto* [Fotografia], per A. Gadea, 2007, Publicat amb permís de l'autor.

Fig. 8: Oratori de la Immaculada.

Nota: Reproduït de *Altar de la Puríssima Concepció*, per A. Gadea [Fotografia], s.d.-d, Publicat amb permís de l'autor.

Vase a Valencia, del modo siguiente: De aquí a Bugarra, que ay una legua, a la mitad del camino ay una heredada o masada, de este mi término y territorio llamado de la «Endenia», con su fuente y balsa, cosa de un tiro de fusil del rio; de aquí a Bugarra, lugar de unos cien vezinos anexo de Pedralva; de este lugar de Bugarra a Pedralva, lugar de 200 vezinos, no ay cosa especial, que anotar; de Pedralva a cosa de medio cuarto, viene un puente por donde se pasa a la otra parte del rio, tiene tres ojos, los machos de cal y canto con tres tramadas de madera, que por encima pasan sillas y carretas, de forma, que de aquí hasta Pedralva y dicho puente de Pedralva a Valencia, siempre a la izquierda; de aquí a Villamarchante, ay dos leguas, a la mitad del camino a la derecha ay una masada a cosa de dos tiros del camino, llamada «Tablada» y hasta Villamarchante, ya no ay cossa especial; de Villamarchante a Manises, tres leguas y éste de Villamarchante será de unos 200 vezinos, como Pedralva, de éste a Manises enfrente de él a la otra parte del rio ay un lugarcito derruido ya, de tiempo de moros, que se llama Vila-Noveta y a cosa poco más de un cuarto, otro lugar a la derecha del camino, ya también derruido de moros, llamado Perpiñanet, un poco más abajo una masada que llaman de «Bava» y a cosa de un cuarto más abajo Ribarroja, todo murado, lugar de unos cien vezinos, de aquí a cosa de media hora, una masada llamada de «Traver» y cosa de un cuarto de ésta un lugar, que no se ven más que los vestigios, llamado Valencia la Vieja, de aquí al collado, llamado de «Manises», una media hora; en este collado a la derecha ay una masada llamada del «Collado» a la mitad del camino hasta Manises.

Contando una legua del «Collado» a dicho lugar, ay otra masada a la izquierda llamada de la «Cueva» y de Manises a Valencia una legua; está Quarte a cosa de un cuarto, a cosa de dos Mislata, de allí a poco la cruz llamada de «Mislata», de ésta a poco el azud de «Rovella» y de aquí por la calle de afuera al «Portal de Quarte» y a Valencia, de forma que de Manises a Valencia ya todo es huerta y con sus alquerías y masadas, que es quanto le puedo noticiar.

Dios le guarde etc., y mande en lo que le pueda servir. Gestalgar y Abril a 22 de 1775 - De usted, El Cura de Gestalgar.- Sr. D. Thomás López mi dueño. (Castañeda, 1921, pp. 116-118).

ELS PROPIETARIS

La Masada de Bava fou adquirida pel senyor **Roque Vicente Escoto Moreo**, nascut a València en 1731 i mort en 1810, el qual formà part d'èixa nova noblesa que adquiria propietats, com ara aquesta masia, amb una intenció d'equiparar-se amb la noblesa de sang. De professió seder i procedent d'una família oriünda d'Albisola Marina, en la República de Gènova, dedicats tots ells a la fabricació de la seda. Son pare, el senyor Joseph Escoto Marroni (originalment Scotto) s'havia casat en 1730 amb la senyora Marcela Moreo Roldán, filla d'un mercader valencià.

Joseph fou un destacat fabricant del gremi de la seda i en 1742 va ser nomenat fabricant de la Reial Casa i rebé el títol de Criat de la Reial Casa pel rei Felip V. (Irlés, 1994a). Les seues relacions comercials es van adreçar quasi exclusivament cap als mercats de Sevilla i Cadis.

Fig. 9: Escut d'armes dels Escoto.

Nota: Reproduït de (1793) *La Masia del Diamante de Escoto* [Fotografia], per J. V. Calatayud sobre plànol cedit per la Sra. C. Pérez, 2009c, Crist 2009, Clavarios del Santísimo Cristo de los Afligidos, Cronista Virtual, Ajuntament de Ribarroja de Túria. Publicat amb permís de l'autor.

El senyor Roque Escoto Moreo, fill de l'anterior i propietari de la masia, va contraure matrimoni amb la senyora Isabel Ricord Pagés, d'origen francès, membre també d'una altra de les dinasties sederes de València i tingueren set fills.

Fou el fundador dels negocis de son pare, i arribà a ser un dels majors comerciants del seu gremi a València, junt amb el senyors Félix Pastor i Vicente Tamarit, aquest últim el propietari de la *Torre de Bava* en aquells anys.

Va definir la seua participació en els negocis de la següent manera: «prestando un manejo no material, sino de dirección y protección que nada tiene de mecánico» (Pérez-Olagüe, s.d.-a, párr. 2). A prop d'ell, es conserva un expedient a l'Arxiu de Simancas de 1776 que al·ludeix a la filatura de la seda «*de la forma*

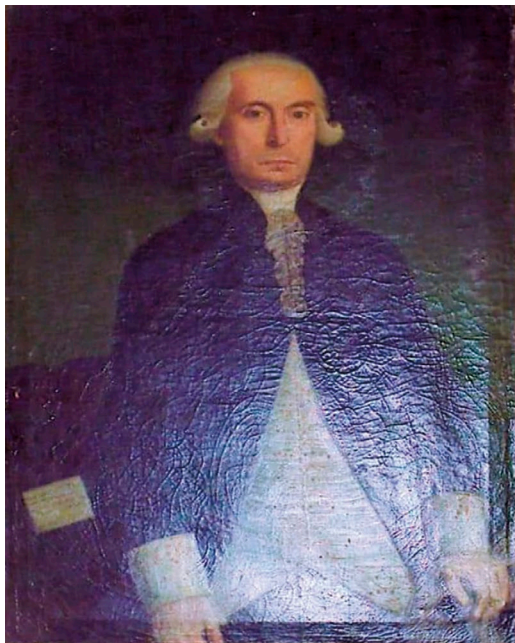

Fig. 10: Retrat del Sr. Roque Escoto Moreo procedent de l'enderrocat Palau Escoto de València.

Nota: Reproduït de *Retrat del Sr. Roque Escoto Moreo* [Fotografia], per A. Gadea, s.d.-e, Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Reproduït amb permís de l'autor.

Fig. 11: Retrat de la Sra. Isabel Ricord Pagés procedent de l'enderrocat Palau Escoto de València.

Nota: Reproduït de *Retrat de la Sra Isabel Ricord Pagés* [Fotografia], per A. Gadea, s.d.-f, Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Publicat amb permís de l'autor.

que convenga» (Pérez-Olagüe, s.d.-b, párr. 3, *como se citó en el Archivo de Simancas, 1776*). El volum del seu negoci es xifrava en seixanta telers i un capital invertit en el comerç de 80.000 pesos. (Irlles, 1994b).

Formà part de la Junta de Comerç de València, on exercí el càrrec de vocal durant quatre anys i el de cònsol per igual període. Va pertànyer a la Reial Societat Econòmica d'Amics del País des de 1788.

Tot i que els seus negocis eren d'envergadura, tingué l'ambició de pertànyer a l'estament nobiliari de la ciutat; aprofitant les disposicions dictades per la Reial Cèdula de 18 de març de 1783 del rei Carles III, va iniciar les gestions per a formar part de la noblesa. Per això, va adquirir la *regidura per juro d'heretat* per la classe de nobles de la ciutat de València que li va costar 6.000 pesos, que va pagar a l'anterior titular i 90.000 rals més de servei a la Corona. També va invertir en béns immobles, estant valorades les seues propietats en 40.000 pesos i 2.000 de renda.

Fou propietari de la casa-palau d'Escoto (o Scotto), avui desapareguda, situada al carrer Sant Vicent de València, que va adornar amb motiu de la visita del rei Carles IV a València en 1802. Aquesta decoració fou objecte d'una publicació de Carmelo Espiu:

Cinco balcones que existen en el segundo alto de la casa y los vacíos correspondientes entre uno y otro constituían un nuevo golpe de lucimiento: los cuatro colaterales colgados de damasco carmesí con franjas (cediendo preferencia al del medio) formaban una idea de pabellones imperiales que se hacían admirar por la novedad y hermosura. (Moreno, 2019, párr. 5. *como se citó en Caruana y Reig, 1946*).

Obtingué el *privilegio de hidalguía* el 6 de novembre de 1788 amb la condició d'haver d'abandonar la regidoria *jure hereditari* que havia adquirit anteriorment, com s'expressa en el text següent: «antes bien procuráis mantener y adelantar vuestra fábrica y comercio de terciopelos y demás tejidos de seda» (Pérez-Olagüe, s.d.-c). Així que deixà els negocis en mans del seu fill i ell passà a ser regidor des de 1793. En el *Consejo Supremo de Hacienda* es conserva un expedient de 1802 pel qual al senyor Roque Escoto Moreo se li reconeix la matrícula com a cavaller hisendat i se l'eximia de tota mena d'ocupació. Per tant, en 1803 sol·licità la baixa en l'estament de comerciants.

Fou comissari de pobres de la noble i pietosa congregació de Jesús Natzaré.

El seu fill, el senyor **Vicente Juan Escoto Ricord**, fou el continuador dels seus negocis i de la regidoria. Formà part de la comissió que isqué a rebre el general francès Suchet en la seua arribada a València. Heretà la Masia d'Escoto i es casà amb la senyora Faustina Pascual de Bonanza Madramany, nascuda en 1778 a València i morta en 1847. El matrimoni es va celebrar a l'església de la Santíssima Creu.

El senyor Vicente Juan Escoto Ricord va morir en 1838.

Heretà la propietat la filla del matrimoni, **María de los Dolores Escoto Pascual de Bonanza**. Havia nascut en 1820 i va morir en 1850; es va casar a l'església de Sant Martí de València amb el senyor Máximo Iváñez de Lara Bou, nascut en 1814 i mort en 1865.

El fill de María Dolores i Máximo, senyor **Luis Iváñez de Lara Escoto**, nasqué el 18 de desembre de 1846 ('Luis Iváñez') i va morir en 1923. Va ser diputat a Corts per la circumscripció de Sueca en 1896 (Sanchez de las Matas, 1903) i senador per la província de València

Fig. 12: *Retrat del Sr. Luis Iváñez de Lara Escoto amb l'uniforme militar i la medalla de la real orde d'Isabel la Catòlica.*

Nota: Reproduït de *Retrat del Sr. Luis Iváñez de Lara* [Fotografia], per A. Gadea, s.d.-g, Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Publicat amb permís de l'autor.

en 1903 (Gimenez Valdivieso), càrrec del qual va prendre possessió el 25 de juny de 1903 (los Senadores Secretarios del Senado). Es va casar amb la senyora Concepción Gomis Carbonell, nascuda en 1867 i morta en 1927.

Les propietats que figuren al certificat del registre de la propietat de Llúria, atribuïdes al senyor Luis Iváñez de Lara Escoto i referides al terme de Riba-roja en l'any 1903, eren les següents:

1. La referida heretat o Masia el Diamant d'Escoto, situada en terme de Riba-roja de Túria, partida del mateix nom i que abastava cent fanecades i cinquanta-cinc braces de terra

d'horta en la major part i una xicoteta part de regadiu amb oliveres; cent huitanta-sis cafissades, cinc fanecades i noranta braces de terra de secà, part de vinyes, garroferes i oliveres, la qual cabuda formava una sola finca dins la qual es trobava emplaçada una casa masia, un corral per al bestiar i una era per a la trilla. Aquesta heretat, valorada en 60.533,66 pessetes de l'època, li va correspondre a l'esmentat senyor Luis Iváñez de Lara en la divisió de les herències dels seus oncles, Vicente, Peregrina i José Escoto Pascual de Bonanza, divisió que va ser autoritzada pel notari de València, senyor José Calvo Dasí el 22 de juliol de 1889.

2. Cinc cafissades de terra d'horta i seixanta-cinc cafissades de terra de secà plantada d'oliveres, garroferes i vinyes, situades al terme de Riba-roja, partida de la Masia d'Escoto. Aquesta finca fou comprada al senyor Ricardo Mas Araid per 19.500 pessetes, en escriptura signada pel notari de València, senyor José Calvo Dasí, en data 12 de juliol de 1892.

3. Quaranta-sis fanecades, de les quals quaranta eren de terra d'horta, cinc de secà amb oliveres i garroferes i una de regadiu; també amb oliveres i garroferes, situades al terme de Riba-roja, partida de la Masia d'Escoto. Aquesta finca fou comprada al senyor Emilio Losada Pérez, per escriptura que atorgà el notari de València, senyor José Fernández Franquero en 22 de desembre de 1897 i adquirida per 13.750 pessetes.

4. Tres fanecades de terra de secà amb garroferes, en el mateix terme i partida que l'anterior, segons la mateixa escriptura i que fou adquirida per 250 pessetes.

5. Una casa, situada en terme de Riba-roja al carrer de Vilamarxant núm. 9, illa 27, amb pis alt i corral que fou comprada a la

Fig. 13: Antiga imatge de la Masia del Diamant d' Escoto.

Nota: Reproduït de *Otra panorámica un poco borrosa de la Masía de Escoto* [Fotografía], per A. Gadea, s.d.-h, Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Publicat amb permís de l'autor.

senyora Jacinta Escoto el 9 d'agost de 1889 per un valor de 1.500 pessetes, segons consta en escriptura autoritzada pel notari de València, senyor Francisco Guanter.

El capital d'aquestes propietats sumava la quantitat de 95.533,66 pessetes (Genovés y Benito, 1903).

En una escriptura més recent de la propietat s'indica que la masia estava composta per una casa gran, amb les seues dependències agrícoles, corral de bestiar, era enrajolada, 171 fanecades de terra d'horta i 1.449 fanecades, tres quartons i 40 braces de terra de secà amb vinyes, garroferes i oliveres, valorada en 195.000 pessetes, així com sis fanecades i dos quartons de terra d'horta situades en la partida de la masia d' Escoto, valorades en 2.500 pessetes (Gadea, s.d.-j).

A més de les propietats a Riba-roja, el senyor Iváñez de Lara posseïa altres propietats rústiques i urbanes als termes de Vinalesa, Burjassot, Alfafar, Alcúdia de Carlet, Alberic, Massalavés, Poble Llarga, Castelló (a la Ribe-

ra), Carcaixent i València capital, segons consta en l'expedient obert per a accedir al Senat (Moreno Esteller, 1903), presentat pel susdit senyor.

Tenim referència que el senyor Vicente Chisvert Ferrer era el masover de la masia per aquestes dades. Fill dels senyors José Chisvert Estellés i María Rosa Ferrer Cortina, havia nascut a la masia en 1857 i es va casar amb la senyora Josefa Andreu Velert. Els fills del matrimoni, així com els descendents són coneguts com «els del mas d'Escoto».

El fill del matrimoni entre el senyor Luis Iváñez de Lara Escoto i la senyora Concepción Gomis Carbonell fou el senyor **Luis Iváñez de Lara Gomis**, nascut en 1900 i mort en 1971. Era advocat de professió i es va casar amb la senyora María del Carmen Trénor Arróspide, el dia 28 d'abril de 1927 a l'oratori del palau dels marquesos de Serdañola. Ella havia nascut en 1903 i morí en 1986. Estava emparentada amb la família Trénor de la *Masia de la Vallesa de Mandorja* que era filla del senyor Vicente Trénor Pa-

lavicino, IV marquès de Sot, cosí del senyor Enrique Trénor Montesinos. La mare, senyora María del Carmen Arróspide Álvarez, era la IX marquesa de Serdañola.

A prop de la boda d'aquests senyors va ser publicada una nota en la premsa de l'època en la qual s'oferia un llarg llistat dels convidats a l'esdeveniment, així com dels regals rebuts i una descripció de la cerimònia.

Aportem un extracte de la notícia:

Boda aristocrática. Ayer mañana, a las doce, en el oratorio de la aristocrática morada de los señores marqueses de Serdañola y de Sot, se celebró la boda de la hija de éstos, la bella señorita Carmen Trénor y Arrózpide con el joven y distinguido abogado don Luis Iváñez de Lara y Gomis. ...

La novia, que vestía con su peculiar distinción un riquísimo traje blanco de tisú de plata con encajes antiquísimos, de Alençon, que pregonan el gusto secular de la familia, estaba bellísima. Fueron padrinos, la respetabilísima señora doña María de la Concepción Gomis, viuda de Iváñez de Lara, madre del novio y el señor marquès de Sot y Serdañola, padre del novio (Las Provincias, 1927, p. 1).

Del matrimoni entre el senyor Luis Iváñez de Lara Gomis i María del Carmen Trénor Arróspide nasqueren: Luis (mort el 23 de gener de 2021), José María, María del Carmen (nascuda en 1936), Vicente (nascut en 1938 i mort en 2014) i Francisco Javier Iváñez de Lara Trenor (de Villena, s.d.).

El senyor Luis Iváñez de Lara Gomis fou l'últim propietari de la saga de la Masia d'Escoto, ja que fou venuda a la companyia de Regadius i Energia de València (REVA).

Fig. 14: Els nuvis, Carmen Trénor Arróspide i Luis Iváñez de Lara Gomis amb els padrins, Sra. Mª de la Concepción Gomis, viuda d'Iváñez de Lara, i el Sr. marquès de Sot i Serdañola, acompanyats del prelat, doctor Melo i els xiquets, néts dels marquesos de Cordellás.

Nota: Reproduït de Boda de los Sres. Ivañez de Lara, per Barberà Masip, 1927, *Las Provincias*, p. 1. Biblioteca Virtual de Prensa Histórica. Ministerio de Cultura y Deporte. Espanya: CC BY 4.0

Fig. 15: Esquela del Sr. Luis Iváñez de Lara Trénor.

Nota: Reproduït d'Esquela de Luis Iváñez de Lara y Trénor, Gomis y de Arróspide, de L.M. de Villena, 2021, Geneanet. Publicat amb permís de Geneanet.

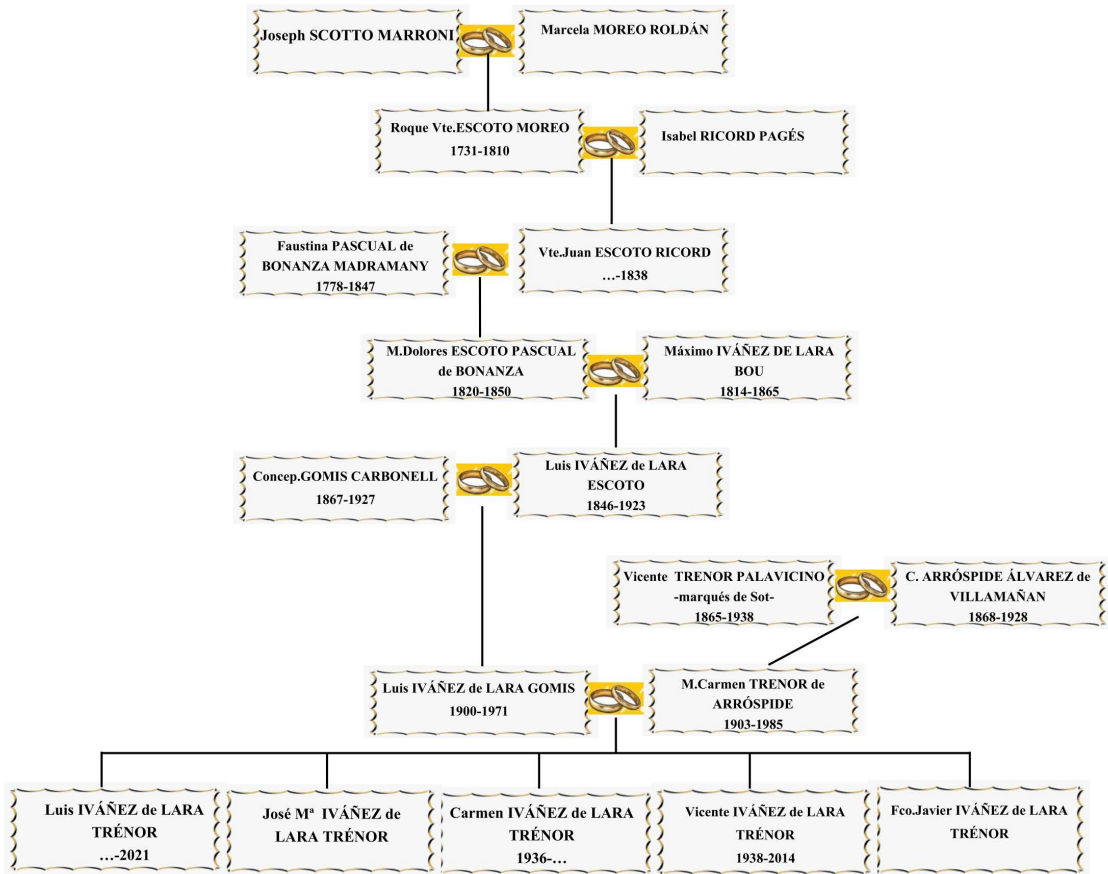

Fig. 16: *Arbre Genealògic família Escoto-Ivñez* [Diagrama], de V. Rubio i V. Córcoles, 2021, Arxiu del CEL.

LA DESAPARICIÓ DE LA MASIA

REVA fou creada en 1928 per l'empresa belga Tractebel –posteriorment, Electrabel– amb la idea d'optar al concurs convocat pel govern espanyol per a la construcció de preses al riu Túria. L'objectiu era el de reservar cabals per assegurar l'abastiment d'aigües de València ciutat i el reg de l'horta circumdant, la qual patia sequera a l'estiu i, alhora, produir més electricitat en els corresponents salts d'aigua.

REVA va projectar la construcció de cinc embassaments al riu Túria, que poc després es paralitzaren amb l'arribada de la II República. Tampoc prosperaren durant el franquisme a causa de la posada en marxa dels embassaments de Benaixeve i Loriguilla. Abans d'aquesta aturada de la construcció, REVA havia adquirit grans finques agrícoles a Ribarroja, Xiva, Lliria i la Pobla de Vallbona, amb la intenció de transformar-les i regar-les amb els

excedents d'aigua que es preveia anaven a generar-se amb aquells embassaments projectats inicialment. Pretenien produir tota classe de fruites i verdures dedicades fonamentalment a l'exportació a través del port de València. Aquest tipus de cultiu es trobava en decadència, substituït pel cultiu de cítrics –sobretot tarongers– i arròs. Així, l'empresa havia iniciat la reordenació de les seues propietats de forma que el regadiu passara a ser preferent (Lladró, 2013).

Una d'aquestes adquisicions per part de REVA havia sigut la Masia del Diamant d'Escoto. En el moment de la compra, el masover encarregat de la masia era el senyor Salvador Desco Llopis, nascut en 1899 a l'Eliana, casat amb la senyora Vicenta Coll Mataix, nascuda en 1903, també a l'Eliana. El matrimoni es va celebrar el 31 de desembre de 1927 a la mateixa localitat i d'ell nasqueren cinc fills: Vicenta, en 1928; Filomena, en 1931; Salvador, en

Fig. 17: Família Desco-Coll: Vicenta Desco Coll, Salvador Desco Coll, Conxeta Coll Torrent, Amparo Desco Coll, Salvador Desco Llopis, Vicenta Coll Mataix, Juan José Caro Valero, Manolo Gimeno Ballester, Filomena Desco Coll. Els xiquets: Carmen Aguilar Desco, Salvador Aguilar Desco, Rafa Desco Coll, M. Carmen Martínez Desco i Filo Gimeno Desco [Fotografia], s.d., Arxiu del CEL. Cedit per la família Desco.

1933; María del Carmen, en 1937 i Amparo, en 1941. Segons testimoni dels mateixos fills, la mare, en haver de donar a llum, es traslladava des de la masia al carrer Marqués de Cáceres, núm. 2 de l’Eliana, domicili al qual passaria a viure tota la família.

L’edifici de la masia i els terrenys limítrofs entre el riu i els barrancs de Porxinos i el de les Monges es van urbanitzar en temps de postguerra amb la promoció nomenada *la colònia del Diamant d’Escoto*, a l’est del barranc de Porxinos. Estava aïllada del poble i només s’hi podia accedir per la carretera de Riba-roja a Vilamarxant. Comptava amb el subministre d’aigua del pou d’Escoto.

En referència a aquesta colònia de nova creació, reproduïm la descripció que es va publicar en el catàleg de venda a càrrec de «*Edificación y Fomento del Hogar Popular Español S. A.*» en els anys 40, promovent l’adquisició, per lloguer o per venda, de 600 cases a construir:

En la villa de Ribarroja. ...se está llevando a cabo por Edificación y Fomento del Hogar Popular Español SA, «EFHOPESA» la edificación de 600 viviendas acogidas a la Ley de 29 de noviembre de 1944 sobre viviendas bonificables, y cuyo barrio nuevo es ya conocido bajo el nombre de Colonia del Diamante. ...

Las viviendas se agrupan cada dos por razones de estética, y en la urbanización del terreno se disponen manzanas de 16, separadas por amplias avenidas y calles de 8, 10 y 16 metros de anchura, así como zonas verdes.

Una parte del solar se destina a campo de deportes, cuya realización se está llevando actualmente a la práctica.

Las viviendas constan de una sola planta, con vestíbulo, 3 dormitorios, comedor, cocina y aseo y parte destinada a patio. ...

Patio con estrada de vehículo, independiente.

Fecha con aceras de dos metros y arbolado.

Superficie cubierta... 80,25 metros cuadrados.

Tal es el tipo de vivienda ordinario, con ligeras variaciones. ...EFHOPE-SA...se propone la explotación de tales inmuebles en forma de arriendo ... estableciendo para la vivienda ordinaria un alquiler de 160 pesetas mensuales.

El inquilino que pretenda adquirir en propiedad el inmueble que ocupa en alquiler puede solicitarlo del Consejo de Administración, el cual se halla dispuesto a dar toda clase de facilidades...

Con este espíritu... el precio en venta de una vivienda bonificable sencilla, tipo ordinario, se ha podido establecer, de momento, en una cantidad que oscila entre cuarenta y cuarenta y cinco mil pesetas. ... (Edificación y Fomento del Hogar Popular Español S. A. [Ethopesa], 1940).

La masia ja havia desaparegut en 1980, afegint-se més construccions, com ara la *Colònia del Pou*, al sud-oest del barranc i la *Urbanització d’Escoto*, al nord-oest, construccions que ocupaven les tres quartes parts, aproximadament, de les terres de la masia original.

Fig. 18: *Colònia del Diamant d' Escoto.*

Nota: Reproduït de *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja: Les Casetes-1*, per J. V. Calatayud [Fotografia], anys 40a, Fullet de venda de la Colonia Diamante: Ethopesa. Publicat amb permís de l'autor.

Fig. 19: *Colònia del Diamant d' Escoto. L'església, al fons.*

Nota: Reproduït de *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja: L'església al fons*, per J. V. Calatayud [Fotografia], anys 40b, Fullet de venda de la Colonia Diamante: Ethopesa. Publicat amb permís de l'autor.

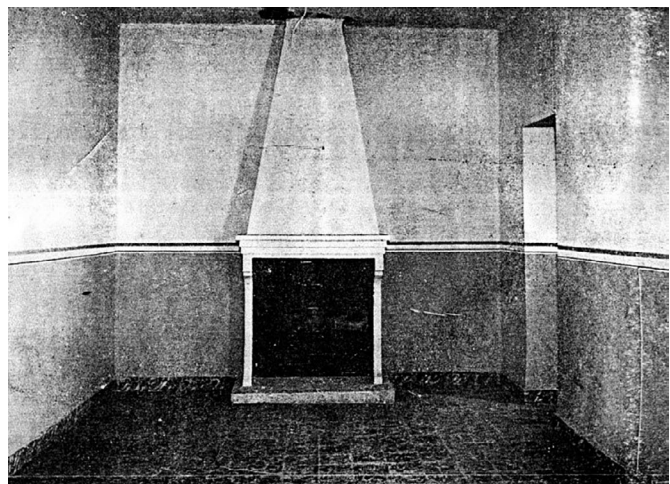
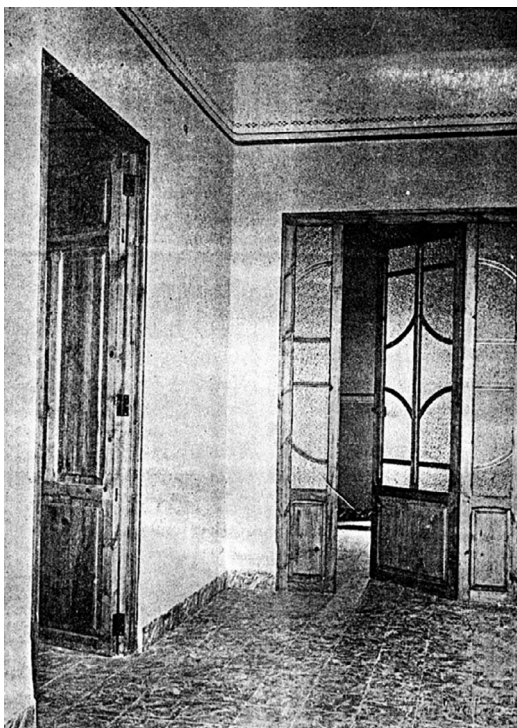

Fig. 20 i 21: *Interior de les cases que formaven la colònia del Diamant.*

Nota: Reproduït de *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja: detall de l' Interior de les cases*, per J. V. Calatayud [Fotografia], anys 40 c-d, Fullet de venda de la Colonia Diamante: Ethopesa. Publicat amb permís de l'autor.

Fig. 22: Situació del Mas d' Escoto en el plànol actual.

Nota: Adaptat de Barranc de Porxinos Mas de Escoto Riba-roja de Túria, de Google, s.d.-g, de <https://maps.app.goo.gl/mXJS1fMTJdz2zHpn8> Google, Airbus, Maxar Technologies. Inst. Geogr. Nacional ©2023.

Fig. 23: Foto aèria. Senyalades amb punts verds la situació de la Masia i del baixador del tren, ambdós separats per la carretera de Riba-roja a Vilamarxant.

Nota: Reproduït de *Vista aèria* [Fotografia], de A. Gadea, 1945, Publicat amb permís de l'autor.

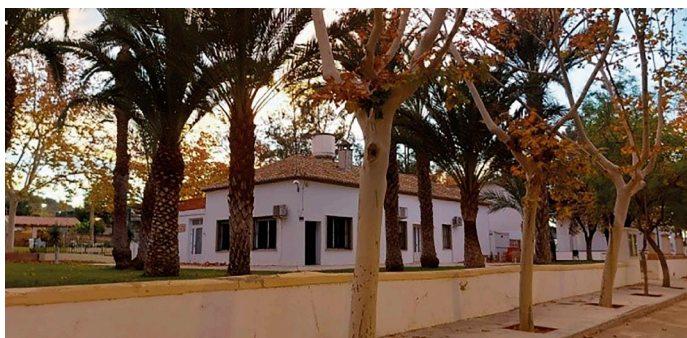

Fig. 24: Actual parc de Maldonado, ocupant l'espai on es situava la masia del Diamant, 2023, Arxiu del CEL.

Fig. 25: Transhumància en la zona de la Colònia del Diamant.

Nota: Reproduït de *Colònia Diamante. Barrio Nuevo. Riba-roja: transhumància*, per J. V. Calatayud [Fotografia], anys 40e, Fullet de venda de la Colònia Diamante: Ethopesa. Publicat amb permís de l'autor.

REFERÈNCIES

- Castañeda, V. (1921). Relaciones geográficas, topográficas e históricas del Reino de Valencia, hechas en el singlo XVIII a ruego de don Tomás López: Gestalgar. *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* [. XLII, abril a juny (4-5-6), 113-118. <https://hemerotecadigital.bne.es/hd/es/viewer?id=955e3e99-6296-4266-bb74-df0141f2205f&page=116>
- de Villena, L. M. (s.d.). *Genealogía de Luis Iváñez de Lara Trénor*. GeneaNet. <https://gw.geneanet.org/lmvillena?lang=es&n=luis+ivanez+de+lara+trenor&nz=luis+manuel+de+villena+cabeza&oc=0&p=x&pz=x>
- Edificación y Fomento del Hogar Popular Español S. A. [Ethopesa]. (ca. 1940). *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja* [Fullet de venda de 14. p.] Arxiu Històric municipal de Riba-roja de Túria. Cedit pel Sr. J. V. Calatayud.
- El Pueblo, (23 d'agost de 1915). El Tiempo: Servicio especial meteorológico de la Federación Agraria del Levante del 22 de agosto de 1915. [Ribarroja: Masia d'Escoto. D. Luis Iváñez de Lara, propietario. Vicente Chisvert, encargado], *El Pueblo: Diario republicano de Valencia*. p. 2. Biblioteca Virtual de Prensa Histórica. Ministerio de Cultura y Deporte. España. CC BY 4.0 https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=2000666644
- Gadea, A. (14 de juny de 2020). *El Altar del Mas de Escoto*. Amics als que els hi agrada Riba Roja [sic] d'ahir i de hui [Text de foto] [Vicente Iváñez de Lara]. Facebook. <https://www.facebook.com/groups/663372250505421/search/?q=vicente%20iv%C3%A1%C3%B1ez%20de%20lara>
- Gadea, A. (s.d.,-b). *Escritura de D. Luis Iváñez de Lara y Escoto*. Fotografia en la parte que habla de la Masía del Más de Escoto y sus lindes. Cedit per D. Luis Iváñez de Lara. Riba-roja de Túria.
- Gadea, A. (s.d.-j). *Escritura de D. Luis Iváñez de Lara y Escoto*. Fotografia en la parte que habla de la Masía del Más de Escoto y su valor. Segona part de la descripció de la masia. Cedit per D. Luis Iváñez de Lara. Riba-roja de Túria.
- Genovés y Benito, L. [Advocat] (16 de juny de 1903). *Certificación del Registro de la propiedad de Liria*. *Archivo del Senado*. Expediente personal: Rentas. Leg.º 232 N.º1 (3). pp. 94-105. Madrid. https://www.senado.es/cgi-bin/verdocweb?tipo_bd=HI20&PWIndice=7&Signatura=HIS-0232-01&Contenido=3
- Giménez Valdivieso, E. [Advocat] (10 de maig de 1903). *Copia certificada del acta electoral de nombramiento como Senador de D. Luis Iváñez de Lara*. *Archivo del Senado*. Expediente personal. Leg.º 232 N.º 1 (1). Madrid. https://www.senado.es/cgi-bin/verdocweb?tipo_bd=HI20&PWIndice=7&Signatura=HIS-0232-01&Contenido=1
- Irlés, M. C. (1994b) *Los municipios del realengo valencianos durante el siglo XVIII (1707-1808)*. [VI. Perfil sociológico de los regidores valencianos: Patrimonio y rentas. pp.693-694]. [Tesi de doctorat, Universitat d'Alacant]. <http://hdl.handle.net/10045/3619>
- Irlés, M. C. (1994a) *Los municipios de realengos valencianos durante el siglo XVIII (1707-1808: las sedes corregimentales*. [VI. Perfil sociológico de los regidores valencianos. p.637] [Tesi de doctorat]. Universitat d'Alacant. <http://hdl.handle.net/10045/3619>
- Las Provincias. (28 d' abril de 1927). Notas de Sociedad: Boda aristocrática. *Las Provincias: Diario de Valencia*. p. 1. Biblioteca Virtual de Prensa Histórica. Ministerio de Cultura y Deporte. España: CC BY 4.0 https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=2000797611
- Los Senadores Secretarios del Senado, (25 de juny de 1903) *Certificado de la toma de posesión como senador del Sr. Iváñez de Lara*. *Archivo del Senado*. Expediente personal. Leg.º 232 N.º1 (5). Madrid. https://www.senado.es/cgi-bin/verdocweb?tipo_bd=HI20&PWIndice=7&Signatura=HIS-0232-01&Contenido=5
- Lladró, V. (9 de març de 2013). La Reva de la Ribera. Vicente Lladró. www.lasprovincias.es <https://www.lasprovincias.es/v/20130309/comunitat/rev-a-ribera-20130309.html>
- 'Luis Iváñez,' (1846). *Partida y Certificado de nacimiento de Luis Maria, Maximo, Faustino, Pedro, Vicente Iváñez de Lara y Escoto, 18 de diciembre de 1846*. Libro de Bautismos 1872-1885, p. 316. Església de Sant Bartomeu de València [còpia certificada, 20 de maig de 1903]. *Archivo del Senado* [Leg.º 232, N.º 1(2)]. Expediente del Candidato a Senador. https://www.senado.es/cgi-bin/verdocweb?tipo_bd=HI20&PWIndice=7&Signatura=HIS-0232-01&Contenido=2

- Moreno Esteller, J. [Oficial primer] (25 de juny de 1903). *Expediente relativo a la aptitud legal como Senador elegido el 10 de mayo de 1903 de D. Luis Iváñez de Lara y Escoto. Legislatura 1903*. Archivo del Senado. Expediente personal. Leg.º 232 N.º1 (0). Madrid. https://www.senado.es/cgi-bin/verdocweb?tipo_bd=HI20&PWIndice=7&Signatura=HIS-0232-01&Contenido=0
- Moreno, R. (25 de gener de 2019). Palacios y casas nobles de Valencia: Casa de los Scotto. [par. 5] *Valencia Actúa. Historia de Valencia y sus costumbres*. <https://valenciaactua.es/tag/palacios-y-casas-nobles-de-valencia/page/7/>
- Pérez-Olagüe, C. (s.d.-a) Roque Escoto Moreo. En *Diccionario Biográfico Español*. Real Academia de la Historia. (par. 2) Recuperat el 24 de febrer de 2023. <https://dbe.rah.es/biografias/57469/roque-escoto-moreo>
- Pérez-Olagüe, C. (s.d.-b) Roque Escoto Moreo. En *Diccionario Biográfico español*. Real Academia de la Historia. (párr. 3). Recuperat el 24 de febrer de 2023 <https://dbe.rah.es/biografias/57469/roque-escoto-moreo>
- Pérez-Olagüe, C. (s.d.-c) Roque Escoto Moreo [Privilegio de Hidalgia]. En *Diccionario Biográfico Español*. Real Academia de la Historia. (párr.5) Recuperat el 24 de febrer de 2023. <https://dbe.rah.es/biografias/57469/roque-escoto-moreo>
- Sanchez de las Matas, M. [Oficial i Arxiver] (18 de juny de 1903) *Copia certificada de haber sido elegido Diputado a Cortes el 11 de mayo de 1896 por el distrito de Sueca*. Archivo del Senado. Expediente personal. Leg.º 232 N.º 1 (6). Madrid. https://www.senado.es/cgi-bin/verdocweb?tipo_bd=HI20&PWIndice=7&Signatura=HIS-0232-01&Contenido=6
- Sanchis y Sivera, J. (1922c). Ribarroja. *Nomenclátor Geográfico - Eclesiástico de los Pueblos de la Diócesis de Valencia con los nombre antiguos y modernos de los que existen o han existido, notas históricas, relación de castillos, poblaciones, objetos de arte notables, restos arqueológicos, festividades, cofradías, etc, etc.* (p.368-369). Biblioteca Digital Hispánica. [BNE]. <http://bdh-rd.bne.es/viewer.vm?id=0000228572&page=1>

LLISTA DE FIGURES

- Fig. 1: Gadea, A. (s.d.-a). *La desapareguda Masia del Diamant d’Escoto. A la porta, el comte Sr. Luis Iváñez de Lara Escoto, amb la seua dona, Sra. Concepción Gomis Carbonell*. Fotografia d’arxiu privat. Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Riba-roja de Túria.
- Fig. 2: Institut Cartogràfic Valencià (2016x). Masia del Diamant d’ Escoto [39.55156, -0.58284] [Riba-roja del Túria] [Fotografia aèria]. 1:1000. *Ortofoto de 1956-1957 de la Comunitat Valenciana pancromàtica i 50 cm de resolució*. València: Institut Cartogràfic Valencià; Centro Cartográfico y Fotográfico; Instituto Geográfico Nacional. Recuperat de <https://visor.gva.es/visor/>
- Fig. 3: Calatayud, J.V. (juny 2009a) (1793) *La Masia del Diamante de Escoto: Plano de la parte central de las propiedades de la Masía* [Fotografia], (p.4). Crist 2009, Clavarios del Santísimo Cristo de los Afligidos. Cronista Virtual, Ajuntament de Riba-roja de Túria. http://www.ribarroja.es/textos/corpus/la_masia_del_diamante_de_escoto_rf_20090600_004_007_080_1793_1810/continguts/4470478/4843757
- Fig. 4: Calatayud, J.V. (juny 2009b) (1793) *La Masia del Diamante de Escoto: Plano de la Masía llamada El Diamante de D. Roque Escoto sita en los términos de Ribarroja y Villamarchante* [Fotografia], (p.9). Crist 2009, Clavarios del Santísimo Cristo de los Afligidos. Cronista Virtual, Ajuntament de Riba-roja de Túria. http://www.ribarroja.es/textos/corpus/la_masia_del_diamante_de_escoto_rf_20090600_004_007_080_1793_1810/continguts/4470478/4843757
- Fig. 5: López, T. (1788c). Mapa Geográfico del Reyno de Valencia, dividido en sus trece gobernaciones o partidos. [Secció Mapa] [ca. 1:390.000]. En Tomás López e Hijos Ed. (1810). *Atlas Geográfico de España, que comprende el mapa general de la península, todos los particulares de nuestras provincias y el del reyno de Portugal*. [Ribarroja. Bava]. (p. 78). Instituto Geográfico Nacional – IGN <https://www.ign.es/web/catalogo-cartoteca/resources/html/028433.html>

- Fig. 6: Gadea, A. (s.d.-c). *Apeadero con la locomotora que solo utilizaba el conde D. Luis Iváñez de Lara y Escoto y su familia*. Fotografia d'arxiu privat. Riba-roja de Túria.
- Fig. 7: Gadea, A. (2007). *Baixador del tren en la masia d'Escoto*. Fotografia d'arxiu privat. Riba-roja de Túria.
- Fig. 8: Gadea, A. (s.d.-d). *Altar de la Purísima Concepción llamada también por D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor y su familia, «Virgen del Diamante»*. Fotografia d'arxiu privat. Riba-roja de Túria.
- Fig. 9: Calatayud, J.V. (juny 2009c). (1793) *La Masia del Diamante de Escoto: Armas de Roque Escoto y Moreo* [Fotografia], (p.1). Crist 2009, Clavarios del Santísimo Cristo de los Afligidos, Cronista Virtual, Ajuntament de Riba roja de Túria. http://www.ribarroja.es/textos/corpus/la_masia_del_diamante_de_escoto_rf_20090600_00_4_007_080_1793_1810/continguts/4470478/4843757
- Fig. 10: Gadea, A. (s.d.-e). *Retrat del Sr. Roque Escoto Moreo (1731- 1810) en l'enderrocat Palau Escoto de València*. Fotografia d'arxiu privat. Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Riba-roja de Túria.
- Fig. 11: Gadea, A. (s.d.-f). *Retrat de la Sra. Isabel Ricord Pagés, mujer del Sr. Roque Escoto, en l'enderrocat Palau Escoto de València*. Fotografia d'arxiu privat. Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Riba-roja de Túria.
- Fig. 12: Gadea, A. (s.d.-g). *Retrat del Sr. Luis Iváñez de Lara (1847-1923) amb l'uniforme militar i la medalla de la reial orde d'Isabel la Catòlica*. Fotografia d'arxiu privat. Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Riba-roja de Túria.
- Fig. 13: Gadea, A. (s.d.-h). *Otra panorámica un poco borrosa de la Masía de Escoto*. Fotografia d'arxiu privat. Cedit per D. Vicente Iváñez de Lara y Trenor. Riba-roja de Túria.
- Fig. 14: Barberá Masip (29 d'abril de 1927). Boda de los Sres. Ivañez de Lara. *Las Provincias: diario de Valencia*. p.1. Biblioteca Virtual de Prensa Histórica. Ministerio de Cultura y Deporte. Espanya: CC BY 4.0 https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=2000797613&interno=S&posicion=1
- Fig. 15: de Villena, L. M. (26 de gener de 2021). *Esquela de Luis Iváñez de Lara y Trénor, Gomis y de Arróspide*. Geneanet. <https://gw.geneanet.org/lmvillena?lang=es&n=luis+ivanez+de+lara+trenor&oc=0&p=x&type=tree>
- Fig. 16: Rubio, V. i Córcoles, V. (2021). *Arbre genealògic dels Escoto-Iváñez* [Diagrama]. Arxiu del CEL.
- Fig. 17: *Família Desco-Coll: Vicenta Desco Coll, Salvador Desco Coll, Conxeta Coll Torrent, Amparo Desco Coll, Salvador Desco Llopis, Vicenta Coll Mataix, Juan José Caro Valero, Manolo Gimeno Ballester, Filomena Desco Coll. Els xiquets: Carmen Aguilar Desco, Salvador Aguilar Desco, Rafa Desco Coll, M.Carmen Martínez Desco i Filo Gimeno Desco* [Fotografia], (s.d.). Arxiu del CEL. Cedit per la família Desco.
- Fig. 18: Calatayud, J. V. [ca.1940a]. *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja: Les Casetes-1* [Fullet de venda]. Edificación y Fomento del Hogar Popular Español S. A. (Ethopesa).
- Fig. 19: Calatayud, J. V. [ca.1940b]. *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja: L'Església al fons* [Fullet de venda]. Edificación y Fomento del Hogar Popular Español S. A. (Ethopesa).
- Fig. 20: Calatayud, J. V. [ca.1940c-c] *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja: detall de l'Interior de les cases-1* [Fullet de venda]. Edificación y Fomento del Hogar Popular Español S. A. (Ethopesa).
- Fig. 21: Calatayud, J. V. [ca.1940d] *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja: detall de l' Interior de les cases.-2* [Fullet de venda]. Edificación y Fomento del Hogar Popular Español S. A. (Ethopesa).
- Fig. 22: Google (s.d.-g). [de Barranc de Porxinos Mas de Escoto Riba-roja de Túria]. Recuperat el 25 de novembre de 2023. <https://maps.app.goo.gl/mXJS1fMTJdz2zHpn8>
- Fig. 23: Gadea, A. (1945). Vista aèria. *Senyalades amb punts verds la situació de la Masia i del baixador del tren, ambdós separats per la carretera de Riba-roja a Vilamarxant*. Fotografia d'arxiu privat. Riba-roja de Túria.
- Fig. 24: *Actual parc de Maldonado, ocupant l'espai on es situava la masia del Diamant*. (2023). Arxiu del CEL.
- Fig. 25: Calatayud, J. V. (ca.1940e). *Colonia Diamante. Barrio Nuevo. Ribarroja: transhumància* [Fullet de venda]. Edificación y Fomento del Hogar Popular Español S. A. (Ethopesa).